

Un *crostó* de pa

(ALDC, V, 1043. Un *crostó* de pa)

Un *crostó* designa l'extrem del pa on abunda la crosta. La motivació gira entorn d'aquests conceptes:

- 1) 'predomini de la crosta': *crostó*, der. dim. de *crosta* (< CRŪSTA; veg. *primera crosta* 103), amb les var. *crostó de pa* 104, 154, *crostet* 1, 91, 99, *croston* 87, 94, 100 (← arag.) i *crostonet* 48, 93, 102, 109, tots ells també dim.; *corfa* 168, de l'àr.; *esclova* 84, var. de *clova*; *vora*, der. de ORA, amb *v* originada per fonosintaxi, dim. *voreta* 158, 159;
- 2) 'resultat d'encetar': *encet* 1, 13, verbal de *encetar* (s. XIV) (< ĪNCĒPTARE 'començar', freqüentatiu de ĪNCĪPĒRE), *encetó* 7, *encetall* 14 i *encetai* 18, der. del mateix verb, com *encetadora* 39;
- 3) 'resultat d'acabar': *acabai* 18, der. de *acabar* (< llat. vg. *ACCAPARE, format sobre CAPU, var. de CAPUT 'extrem'), entès com a 'crostó del final';
- 4) 'extrem, cosa sobresortint': *cap* 33 (o *cap de la barra* 21), de CAPU; *capçadora* 39, der. de *capçar* 'treure el cap, l'extrem' (< llat. vg. CAPITARE, der. de CAPUT, CAPĪTIS); *cantó* (*cantó de pa* 81, 82, *cantó de la barra* 118, dim. *cantonet* 160, 179, *cantell* 65, 178, *cantellet* 159), d'un prellatí CANT- ('caire d'objecte dur, pedra cantellada'), i el castellanisme *canto* 123, 131, 134, 136, 137, 139; *punta*, del llat. PŪNCTA (var. *punta de pa* 85; dim. *punteta* 161, 166, 170); *morro* 179 (dim. *morret* 179), format probablement sobre una base onomatopeica MURR-, potser a partir de la idea de 'fer morros';

reganyet 25, der. de *reganyar* 'ensenyar les dents, mostrar allò que normalment està cobert' (< *REGANNIARE, der. de GANNĪRE 'grunyar'); *pico* 177, manlleu al cast., on és modificació de *bico* 'bec' (< cèltic BECCUS);

5) 'semblança de forma': *ronyó*, assimilació de *renyó* (< llat. vg. RENIONE, der. de REN, RENIS); *orellada* 186, 189, der. de *orella* (< AURĪCULA);

6) 'séc, convexitat': *rua* (< RŪGA, amb caiguda de la -G- intervocàlica), var. *ruga* 156, més etimològica; dim. *rueta* 151;

7) 'tros': *tros* 90 (*tros de pa de la vora* 163), d'origen incert; *boci* 50, del llat. vg. *BUCCĪNU; *tallada* 187, der. de *tallar* (< TALEARE); *brondell* (var. metatitzada *bondrell* 71), der. de **boldrell*, potser de *VELLERELLU, der. de VELLUS, VELLĒRIS 'velló, toisó de llana'; *mig tinyol* 'mig pa' 89 (der. de *tonya* < cèltic TUNNA 'pell, cotna'), evolució de *tenyol*.

És fosc l'origen de *manró* 77 (o *menró*), probablement cognat del cast. *mendrujo*.

Per a més informació sobre els mots *crosta*, *corfa*, *esclova*, *vora*, *tros*, *boci*, *tallada*, etc., veg. mapes 698 i 699.

En la distribució geogràfica, notem el domini de *crostó* en tot el Principat i la Catalunya del Nord (amb la innovació *ronyó* en part del cat. central); la presència de *punta*, *vora* i *rua* en val. així com *cantó* compartits pel mall., tort. i part del val., amb paral·lelismes freqüents en aquestes àrees (cf. Veny, 1958-1960), i la singularitat del men. *brondell*.

Crostó és l'únic mot normatiu des del DG_I, 1932.

